

Nr 32

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m.; given Stockholms slott den 11 februari 1965.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, dels föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt, dels ge riksdagen till känna vad departementschefen anfört om en inom 1958 års utredning kyrka—stat utförd undersökning av möjligheterna till och metoden för klarläggande av religionens betydelse som samhällsfaktor.

GUSTAF ADOLF

/ Ragnar Edenman

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionens första del behandlas ett antal frågor om anslag ur kyrkofonden. Sålunda föreslås en uppräknig av bidragen till sjömanspräster. Vidare föreslås att det för anlåtande av biträde inom ecklesiastikdepartementet vid handläggningen av kyrkliga ärenden för nästa budgetår anvisas ett anslag av 80 000 kr. Bidrag till kyrkomusikerutbildningen vid Sköndalsinstitutet föreslås för budgetåret 1965/66 få utgå med 60 000 kr. Slutligen föreslås en höjning av bidraget till Lutherska världsförbundets svenska sektion.

I propositionens andra del behandlas en utredning om möjligheter till och metoder för en sociologisk undersökning av religionens betydelse som samhällsfaktor. Slutsatsen är att en sådan undersökning inte bör genomföras inom ramen för den av riksdagen begärda utredningen om förhållandet mellan staten och kyrkan.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 11 februari 1965.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, *vissa frågor om anslag ur kyrkofonden m. m.* samt anför.

I. Vissa anslag ur kyrkofonden

1. Avlöningsbidrag till sjömanspräster

Ur kyrkofonden utgår för närvarande till svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse enligt 6 § andra stycket 4) lagen om kyrkofond 15 bidrag, vart och ett på 20 400 kr., för avlöande av präster, som är anställda i styrelsens tjänst i utlandet.

Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse har anhållit dels om höjning av nu utgående bidrag från 20 400 kr. till 22 100 kr. med hänsyn till 1964 och 1965 års lönehöjningar samt om retroaktivt tillägg för tiden den 1 januari 1964—den 30 juni 1965 med 1 578 kr. för var och en av de präster, för vilka bidrag under motsvarande tid utgått ur kyrkofonden (14 befattningshavare under tiden den 1 januari—den 30 juni 1964, därefter 15), dels om införande av ett särskilt omkostnadsbidrag på förslagsvis 3 000 kr. för var och en av de 15 präster, för vilka avlöningsbidrag nu utgår ur kyrkofonden. Omkostnadsbidraget skulle avse att delvis täcka styrelsens utgifter för dessa prästers pensions- och grupplivförsäkringsavgifter samt semester.

Kammarkollegiet har icke haft något att erinra mot en höjning av bidragsbeloppen från 20 400 kr. till 22 100 kr. eller mot att retroaktivt tillägg för tiden den 1 januari 1964—den 30 juni 1965 får utgå med 1 578 kr. per bidrag eller med sammanlagt 23 313 kr. (ett av tilläggen skall gälla endast tiden den 1 juli 1964—den 30 juni 1965).

Med anledning av yrkandet om införande av ett särskilt omkostnadsbidrag har kollegiet inhämtat, att årslönen för samtliga sjömanspräster i styrelsens

tjänst utgör 20 400 kr., vilket innebär att avlöningsbidragen ur kyrkofonden motsvarar hela lönen för de präster som avlönas på detta sätt. Styrelsens kostnader för pensions- och grupplivförsäkringsavgifter uppgick under kalenderåret 1963 för envar sjömanspräst till ett sammanlagt belopp överstigande yrkade 3 000 kr. Kollegiet har, mot bakgrunden av vad i ärendet sålunda upplysts, inte heller något att invända mot att ur kyrkofonden får utgå ett mot vart och ett av de 15 ur fonden utgående avlöningsbidragen svarande särskilt omkostnadsbidrag på 3 000 kr.

Departementschefen

I likhet med vad som tidigare skett bör avlöningsbidragen höjas med hänsyn till de allmänna lönehöjningar som ägt rum. Jag finner det vidare skäligt, att vid fastställandet av bidragens storlek även beaktas kostnader för pensions- och grupplivförsäkringsavgifter och föreslår därför, att ifrågavarande bidrag fr. o. m. nästa budgetår höjes till 25 100 kr. Retroaktivt tillägg för tiden den 1 januari 1964—den 30 juni 1965 bör få utgå med ett sammanlagt belopp av 23 300 kr.

2. Anslag till anlitande av biträde vid handläggningen av kyrkliga ärenden

Enligt 6 § andra stycket 6) lagen om kyrkofond skall ur kyrkofonden utgå anslag, som Kungl. Maj:t och riksdagen finner skäligt ställa till vederbörande statsdepartements förfogande för anlitande av biträde vid handläggning av kyrkliga ärenden. Anslaget till ifrågavarande ändamål är innevarande budgetår uppfört med 70 000 kr. För nästa budgetår räknar jag, bland annat på grund av inträffade lönehöjningar, med en ökning av medelsbehovet med 10 000 kr. och föreslår därför, att ett anslag av 80 000 kr. anvisas för ändamålet.

3. Bidrag till kyrkomusikerutbildningen vid Sköndalsinstitutet

Enligt 6 § andra stycket 9) lagen om kyrkofond har för innevarande budgetår anvisats ett anslag av högst 60 000 kr. ur kyrkofonden såsom bidrag till kostnaderna för den kyrkomusikaliska linjen vid Sköndalsinstitutet.

Direktionen för Svenska diakonsällskapet har anhållit, att anslaget till ifrågavarande utbildning budgetåret 1965/66 höjes till 96 600 kr., motsvarande de beräknade kostnaderna — utöver vad som täckes av elevavgifter — för avlöningar och reseersättningar åt lärare samt pensionsavgifter. Kostnaderna för lokaler, undervisningsmateriel m. m. har direktionen däremot avsett att diakonsällskapet skulle bestrida.

Kammarkollegiet framhåller, att de beräknade lärarkostnaderna för budgetåret 1965/66 understiger de beräknade kostnaderna för innevarande budgetår (98 667 kr.). Kollegiet finner därför någon höjning av bidragsbeloppet inte nu motiverad utan föreslår, att bidraget ur kyrkofonden till angiven verksamhet vid Sköndalsinstitutet för budgetåret 1965/66 bestämmas till oförändrat belopp eller 60 000 kr.

Departementschefen

Någon höjning av ifrågavarande bidrag är jag inte beredd tillstyrka. Jag föreslår, att bidrag till den kyrkomusikaliska linjen vid Sköndalsinstitutet får utgå även för budgetåret 1965/66 med högst 60 000 kr.

4. Bidrag till Lutherska världsförbundet

Sedan år 1954 utgår enligt 6 § andra stycket 9) lagen om kyrkofond ett årligt bidrag till Lutherska världsförbundets svenska sektion för bestridande av dess medlemsavgift till världsförbundet. Bidraget utgår fr. o. m. budgetåret 1962/63 med 40 000 kr.

Lutherska världsförbundets svenska sektion har anhållit om en höjning av bidraget till 50 000 kr. Till stöd för ansökningen åberopas, att årsavgiften till världsförbundet, som 1961 uppgick till 25 000 dollars eller något över 125 000 kr., år 1964 höjts till i runt tal 170 000 kr.

Kammarkollegiet förklarar, att det med beaktande av höjningen av medlemsavgiften och med tillämpning av de i prop. 1962: 42 (s. 15) förordade grunderna för bidragets bestämmande i relation till medlemsavgiftens storlek inte synes vara något att erinra mot den nu begärda höjningen av bidraget.

Departementschefen

Med hänsyn till det vid 1962 års riksdag gjorda ställningstagandet i denna fråga tillstyrker jag den begärda höjningen av bidraget till Lutherska världsförbundets svenska sektion. Till denna bör således tills vidare fr. o. m. budgetåret 1965/66 få utgå ett årligt bidrag ur kyrkofonden av högst 50 000 kr.

5. Hemställen

Under åberopande av vad jag i detta avsnitt förordat hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att medge

- a) att ur kyrkofonden må till svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse utgå dels ytterligare avlöningsbidrag för tiden den 1 januari 1964—den 30 juni 1965 med tillhoppa 23 300 kr.,

dels till avlöningar samt pensions- och grupplivförsäkringsavgifter för präster, som är anställda i styrelsens tjänst i utlandet årligen fr. o. m. budgetåret 1965/66 tills vidare 15 bidrag på 25 100 kr.;

b) att ur kyrkofonden må för anlåtande av biträde vid handläggningen inom vederbörande statsdepartement av kyrkliga ärenden för budgetåret 1965/66 utgå högst 80 000 kr.;

c) att ur kyrkofonden må till bestridande av kostnader för utbildning av kyrkomusiker vid Sköndalsinstitutet för budgetåret 1965/66 utgå bidrag till Svenska diakonsällskapet med högst 60 000 kr.; samt

d) att ur kyrkofonden må till Lutherska världsförbundets svenska sektion fr. o. m. budgetåret 1965/66 tills vidare utgå ett årligt bidrag av 50 000 kr.

II. Sociologisk undersökning av religionens betydelse som samhällsfaktor

I. Inledning

1956 års riksdag har anhållit om en allsidig och förutsättningslös utredning av frågan om den framtida gestaltningen av förhållandet mellan staten och svenska kyrkan (rskr 381). I konstitutionsutskottets utlåtande (KU 17), som låg till grund för skrivelsen, underströk utskottet att utredningens huvudsyfte borde vara att framlägga material för en fortsatt diskussion av och ett framtida ställningstagande till denna fråga. Utredningen borde därför enligt utskottets uppfattning vara förutsättningslös i den meningen, att den inte tog sikte på vare sig fortsatt organisatoriskt samband mellan staten och kyrkan eller upplösning av detta samband. Av utskottets uttalanden i ärendet må här särskilt nämnas att utskottet, med hänsyn till att kristen etik och kristen verksamhet i väsentlig mån bidragit till att forma dagens svenska samhälle, ansåg det vara av grundläggande vikt för en sådan utredning att religionens betydelse som samhällsfaktor klarlades. Utskottet ansåg det inte osannolikt, att utredningen åtminstone i vissa avsnitt måste begränsas till ett mera översiktligt framläggande av hittills vunna resultat.

Med anledning av riksdagens hemställan bemyndigade Kungl. Maj:t den 10 januari 1958 chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga för att utföra en första etapp av den begärda utredningen.

I direktiven för utredningen anslöt sig departementschefen i allt väsentligt till de uttalanden om utredningens syfte och uppläggning, som gjorts i konstitutionsutskottets utlåtande. Departementschefen framhöll särskilt vikten av att utred-

ningsarbetet från början noga förbereddes och planlades. I förberedelsearbetet borde ingå en grundläggande inventering av hittills verkställda undersökningar och en kartläggning av föreliggande problem och reformförslag. I detta sammanhang borde också uppgifter om förhållandet mellan kyrka och stat i främmande länder anskaffas och sammanställas. Vidare borde undersökas, vilka möjligheter som förelåg och vilka metoder som kunde komma till användning för att tillgodose önskemålet om ett klarläggande av religionens betydelse som samhällsfaktor. Särskilt intresse borde slutligen ägnas åt frågan, i vad mån utredningens fortsatta arbete kunde begränsas till principiellt betydelsefulla avsnitt. Det förordade förberedelse- och planlägningsarbetet borde utgöra en första etapp av utredningen. Sedan arbetet fullgjorts i sådan omfattning att det utgjorde en lämplig grundval för utredningens fullföljande i andra former, borde ärendet ånyo prövas av Kungl. Maj:t för beslut om det fortsatta utredningsarbetet.

De sakkunniga har antagit benämningen 1958 års utredning kyrka—stat.

Utredningen har hittills framlagt följande betänkannden

- I. Religionens betydelse som samhällsfaktor. Möjligheter och metoder för en sociologisk undersökning (SOU 1963: 26)
- II. Kyrkor och samfund i Sverige. Omfattning och verksamhet (SOU 1963: 39)
- III. Religionsfrihet (SOU 1964: 13)
- IV. Historisk översikt. Kyrkobergrepp (SOU 1964: 16)
- V. Kristendomsundervisningen (SOU 1964: 30).

Beträffande det utredningsarbete som ännu ej redovisats har utredningen lämnat en redogörelse i samband med överlämnandet av betänkandet angående religionsfriheten. Av redogörelsen, till vilken här hänvisas, framgår att utredningen funnit det från arbetssynpunkt rationellt att närma sig skilda spörsmål om lagstiftning, rättsskipning, förvaltning o. s. v. från huvudsakligen fyra utgångspunkter, betecknade A-, B-, C- och D-lägena. För A-läget, som avser en i det väsentliga oförändrad relation mellan staten och kyrkan, upptar utredningen reformer som ej ändrar grunderna för den nuvarande relationen till behandling. För D-läget räknar utredningen med en fri kyrka, skild från staten såväl i organisatoriskt avseende som eljest och likställd med en ideell förening, utan beskattningsrätt och utan tillgång till den kyrkliga jorden; kyrkobyggnaderna skulle dock kvarstå i kyrklig disposition. B- och C-lägena utgör mellanlägen. I båda förutsättes kyrkan i princip vara i organisatoriskt hänseende fri från staten. I B-läget kvarstår någon form av kyrklig beskattningsrätt eller i vart fall en förenklad form för exekution av medlemsavgifter genom statliga organ. Vidare skulle kyrkan ha kvar rätten till den kyrkliga jorden. Denna rätt består även i C-läget, men där förutsättes däremot beskattningsrätten ha upphört. De olika ekonomiska förhållandena antages komma att medföra skilda konsekvenser i fråga om statliga anspråk på insyn och kontroll. Utredningen räknar med att den efter att ha genomgått allt det material som framkommer under det fortsatta

arbetet kan finna anledning till komplettering av A-, B-, C- och D-lägena eller att utgå från andra hypotetiska lägen.

Den av utredningen i betänkandet om religionens betydelse som samhällsfaktor berörda frågan om en sociologisk undersökning bör här upptagas till närmare övervägande.

Över betänkandet har yttranden avgetts av socialstyrelsen, kammarkollegiet, statistiska centralbyrån, skolöverstyrelsen, kanslern för rikets universitetet — efter hörande av de humanistiska fakulteterna vid universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg och Stockholm samt de teologiska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund — styrelsen för socialinstitutet i Stockholm, statens råd för samhällsforskning, domkapitlen i Uppsala, Göteborg och Växjö, beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, statens ungdomsråd, Förbundet för religionsfrihet, Svenska kyrkans diakonistyrelse, Sveriges frikyrkoråd, Sveriges nykterhetsvänners landsförbund, styrelsen för Sveriges radio, Arbetarnas bildningsförbund, Studieförbundet Medborgarskolan, Frikyrkliga studieförbundet, Sveriges kyrkliga studieförbund, Landsorganisationen i Sverige (LO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Högerens ungdomsförbund och Folkpartiets ungdomsförbund.

2. Utredningens betänkande

Utredningen har uppdragit åt ett forskningsteam under ledning av docenten i kyrkohistoria vid Lunds universitet Berndt Gustafsson att undersöka möjligheter till och metoder för klarläggande av religionens betydelse som samhällsfaktor. Resultatet av teamets undersökning och vissa häröver av utredningen inhämtade yttranden redovisas i utredningens betänkande.

Forskningsteamet rekommenderar från de allmänna synpunkter teamet funnit sig böra utgå en brett kartläggande undersökning av religionens förekomst och yttringar i dagens svenska samhälle i form av en intervjuundersökning på ett sannolikhetsurval från hela landet, kombinerad med en attitydstudie beträffande inställningen till vissa med problemet kyrka-stat förknippade arrangemang. Resultatet av intervjuundersökningen föreslås skola tolkas vid analyserande efterdiskussioner i s. k. symposier. Teamet uttalar vidare, att smärre specialundersökningar av enskilda detaljfrågor kan bli aktuella i samband med symposierna och att möjligen något symposium bör hållas före undersökningen och gälla undersökningsinstrumentens lämplighet för sina syften. I den mån ett historiskt perspektiv med belysning av den kristna etikens bidrag till formandet av dagens svenska samhälle kan anses önskvärd, rekommenderar teamet dessutom en innehållsanalytisk trendstudie, avsedd att historiskt kartlägga förekomsten och arten av religiösa motiveringar i debatten för och emot grundläggande samhällsreformer.

Över forskningsteamets rapport, vari diskuteras även andra forskningsmetoder, t. ex. den aktualgenetiska, har utredningen inhämtat yttranden av professor Torgny Segerstedt, professor Gunnar Boalt, läraren i religionspsykologi vid Stockholms universitet lektorn teol. dr. Hjalmar Sundén, redaktören fil. lic. Erland Sundström samt t. f. chefen för statistiska centralbyråns utredningsinstitut byrådirektören Edmund Rapaport.

I yttrandena framföres, förutom viss kritik från teknisk synpunkt, förslag om socialgeografiska och socialstatistiska undersökningar. Härjämte ifrågasätter Segerstedt om inte en undersökning kunde göras med utgångspunkt i att i samhället finns tre betydelsefulla normsystem, nämligen rättsregelsystemet, det kyrkliga-religiösa normsystemet och det moraliskt-etiska systemet.

Utredningen finner det möjligt att med de föreslagna metoderna göra en religionssociologisk undersökning, vars resultat skulle vara betydelsefulla för belysningen av de problem som rymmes inom den av konstitutionsutskottet ställda frågan om religionens betydelse som samhällsfaktor. Att göra en kartläggning av religionens förekomst i enskilda människors liv i dagens svenska samhälle synes sålunda utredningen möjligt. Statistiska samband av intresse mellan religiösa och sociala attityder skulle härvid framträda. Frågan om orsakssammanhangen skulle väl kunna i någon utsträckning belysas genom symposierna men det torde inte finnas grund för att hysa alltför stora förväntningar om att kunna nå orsakssammanhangen. Bortsett från resultaten av attitydundersökningen skulle slutsatser knappast kunna dragas av direkt betydelse för utformandet av de framtida relationerna mellan staten och svenska kyrkan. Däremot skulle undersökningen kunna ge ökad kunskap om den närmare arten av det kristna inflytandet i dagens samhälle.

Vad angår den av forskningsteamet rekommenderade innehållsanalytiska metoden anser utredningen denna ännu inte vara tillräckligt prövad för att användas för ifrågavarande ändamål. Utredningen finner det vidare kunna ankomma på symposierna att bedöma, om det i ett visst läge kan vara rimligt att använda den aktualgenetiska metoden. Till de framställda förslagen om socialgeografiska och socialstatistiska undersökningar ställer sig utredningen avvisande. De av Segerstedt anförda synpunkterna kan slutligen enligt utredningens uppfattning beaktas inom ramen för det föreslagna förberedande symposiet.

Det må här anmärkas, att det av riksdagen framförda önskemålet om en kartläggning av religionens roll i samhället, enligt vad utredningen redovisat i annat sammanhang, syns utredningen omfatta jämväl en undersökning av den verksamhet som utövas av olika kristna samfund i vårt land. Resultatet av en sådan undersökning har framlagts i betänkandet *Kyrkor och samfund i Sverige*.

Kostnaderna för de av forskningsteamet föreslagna undersökningarna anges till sammanlagt 365 000 kr. Av kostnaderna belöper 225 000 kr. på den föreslagna större intervjuundersökningen, 25 000 kr. på specialundersökningar, 40 000 kr. på symposierna och 75 000 kr. på den innehållsanalytiska trendstudien.

3. Remissyttranden

Så gott som alla remissinstanser förordar att den sociologiska undersökningen genomföres. Vissa instanser föreslår att undersökningen kompletteras i olika avseenden. *Socialstyrelsen* ifrågasätter under hänvisning till utredningens huvudsyfte, om den planerade undersökningen bör komma till stånd, men vill med hänsyn till det allmänna intresset av en dylik undersökning inte motsätta sig att den genomföres. Däremot avstyrkes ett genomförande av undersökningen av *styrelsen för socialinstitutet i Stockholm, LO, Frikyrkliga studieförbundet* och *Folkpartiets ungdomsförbund*, vilka instanser i allmänhet uttalar sitt intresse för undersökningen i och för sig men anser att den inte bör genomföras i detta sammanhang. *Förbundet för religionsfrihet* finner att undersökningen inte bör administreras av utredningen.

Beträffande värdet av den föreslagna undersökningen delar nästan alla remissinstanser, som uttalat sig i frågan, utredningens uppfattning att undersökningen inte kan väntas ge direkt vägledning för det framtida gestaltandet av förhållandet mellan staten och kyrkan men att den ändå kan komma att ge ökad kunskap om den närmare arten av det kristna inflytandet i dagens samhälle. Endast *Sveriges kyrkliga studieförbund* ifrågasätter riktigheten av utredningens tveksamhet angående den omedelbara nyttan av undersökningen.

Frågan om den närmare utformningen av undersökningen har rönt ett livligt intresse från remissinstansernas sida. Från flera håll framföres i detta avseende olika önskemål och i ett par fall förhållandevis detaljerade förslag. *Socialstyrelsen* förutsätter att undersökningen begränsas till religiös aktivitet och trosuppfattning. Styrelsen föreslår vidare att man i detta sammanhang låter utreda frågan om den svenska kyrkans ställningstaganden och medverkan i frågor rörande samhällsutvecklingen under de senaste 100 åren. Ett liknande förslag framföres av *teologiska fakulteten vid universitetet i Lund*, som finner det nödvändigt att en idéhistorisk-systematisk utredning av kristendomens betydelse för det svenska rättssamhället företages. Den historiska aspekten betonas även av *humanistiska fakulteten vid universitetet i Uppsala* och *domkapitlet i Växjö*. *Statistiska centralbyrån* finner att ett så omfattande program för en intervjuundersökning som det av forskningsteamet framlagda redan från teknisk synpunkt är orealistiskt och nära nog omöjligt att genomföra, varför centralbyrån anser att en väsentlig nedskärning av antalet variabler är ofrånkomlig. Vidare menar centralbyrån att utredningen inte tillfredsställande preciserat frågeställningarna. Att undersökningen bör begränsas till några preciserade frågeställningar eller att en grundläggande oklarhet föreligger i själva problemställningen understrykes också av *universitetskanslersämbetet, humanistiska fakulteten vid universitetet i Göteborg* och *statens råd för samhällsforskning*. Sistnämnda instans framhåller att en undersökning, inriktad på att klarlägga religionens effekt, måste ges en mera förutsättningslös inriktning än den i betän-

kandet skisserade. Av *humanistiska fakulteten vid universitetet i Lund* och *domkapitlet i Uppsala* betonas nödvändigheten av att det framlägges noggrant utarbetade frågeformulär och plan för urvalet av intervjupersonerna. *Skolöverstyrelsen* och *humanistiska fakulteten vid universitetet i Stockholm* finner att man i den planerade undersökningen inte i tillräcklig grad beaktat skolans och den religiösa fostrans betydelse. Även *statens ungdomsråd* finner det önskvärt att man speciellt beaktar den unga människans relation till religionen. Ungdomsrådet uttalar sin tillfredsställelse över att forskningsmöjligheterna och forskningsmetoderna redovisats så fylligt. *Styrelsen för Sveriges radio* finner det lämpligt att lyssnarna-tittarna utgör ett forskningsunderlag.

Att undersökningen skall kompletteras med *socialgeografiska* och *socialstatistiska* undersökningar tillstyrkes av *humanistiska fakulteten vid universitetet i Uppsala*. *Domkapitlet i Växjö* och *Sveriges frikyrkoråd* rekommenderar att dylika undersökningar ytterligare överväges.

Den *aktuala genetiska* undersökningsmetoden avstyrkes av samtliga remissinstanser, som uttalat sig härom, nämligen *statistiska centralbyrån*, *teologiska fakulteten vid universitetet i Uppsala*, *humanistiska fakulteten vid universitetet i Stockholm* och *domkapitlet i Uppsala*.

Svenska kyrkans diakonistyrelse och *Sveriges kyrkliga studieförbund* tillstyrker i motsats till utredningen den *innehållsanalytiska* metoden. Denna avstyrkes däremot av *statistiska centralbyrån*, *teologiska fakulteten vid universitetet i Uppsala*, *humanistiska fakulteten vid universitetet i Stockholm* och *domkapitlet i Uppsala*.

Att undersökningen även bör omfatta den av Segerstedt uppställda frågan om vilken roll det *kyrkliga-religiösa normsystemet* vid sidan av rättsregelsystemet och det moraliskt-etiska systemet spelar för människors moraliska och rättsliga handlande föreslås av *universitetskanslersämbetet*, *teologiska fakulteterna vid universiteten i Uppsala* och *Lund*, *humanistiska fakulteten vid universitetet i Uppsala*, *domkapitlet i Växjö* samt *Arbetarnas bildningsförbund*. Däremot avstyrker *socialstyrelsen* att de av Segerstedt föreslagna normsystemen kommer till användning vid undersökningen.

I fråga om *kostnaderna* för undersökningens genomförande anser *statistiska centralbyrån* det inte vara möjligt att i nuvarande läge bedöma erforderligt antal intervjupersoner eller undersökningskostnaderna. *Svenska kyrkans diakonistyrelse* finner den föreslagna kostnaden blygsam.

Vad utredningen föreslagit rörande *symposier* med företrädare för skilda vetenskaper tillstyrkes av *teologiska fakulteten i Lund*, *domkapitlet i Uppsala*, *Sveriges frikyrkoråd* och *Arbetarnas bildningsförbund*, vilka instanser — utom frikyrkorådet — också särskilt betonar önskvärdheten av symposier på ett förberedande stadium.

4. Departementschefen

1958 års utredning kyrka — stat har till uppgift att utföra en första etapp av den av riksdagen begärda utredningen av frågan om den framtida gestaltningen av förhållandet mellan staten och svenska kyrkan. Utredningsarbetet under denna etapp har karaktären av ett förberedelse- och planeringsarbete för kommande fortsatta överväganden i denna fråga. I förberedelsearbetet ingår att undersöka, vilka möjligheter som föreligger och vilka metoder som kan komma till användning för att tillgodose riksdagens önskemål om ett klarläggande av religionens betydelse som samhällsfaktor. Det har förutsatts att förberedelse- och planeringsarbetet fullgöres i sådan omfattning att det utgör en lämplig grundval för utredningens fullföljande i andra former.

Utredningen har redovisat vissa arbetsresultat i ett antal betänkanden. I ett av dessa har utredningen behandlat frågan om vilka möjligheter och metoder som kan finnas att genomföra en sociologisk undersökning av religionens betydelse som samhällsfaktor. På grund av riksdagens uttalande i detta ämne anser jag mig böra redovisa min uppfattning om hur jag i belysning bland annat av utredningens arbetsläge ser på frågan om och i så fall när en dylik undersökning kan bli aktuell.

Jag har beträffande det återstående arbetet med den första utredningsetappen erfarit, att utredningen avser att i delbetänkanden redovisa sin bearbetning av frågor rörande lagstiftning och rättsskipning, förvaltningen på lokal-, stifts- och riksplänen, kyrkans egendom och ekonomi i övrigt, de teologiska fakulteternas och den teologiska forskningens framtida ställning samt folkbokföringens ordnande. Utredningen avser att därefter i ett särskilt slutbetänkande sammanställa de olika förslag till lösningar, som utredningen funnit tänkbara, och sålunda söka ge en samlad bild av hur förhållandet mellan staten och kyrkan kan gestaltas från olika utgångspunkter och med beaktande av skilda intressen. Om beräkningarna visar sig hålla streck, kan slutbetänkandet framläggas under år 1967.

Av vad utredningen anført beträffande den sociologiska undersökningen av religionens betydelse som samhällsfaktor framgår, att en sådan undersökning inte anses vara av betydelse för slutförandet av den pågående utredningsetappen. Utredningen, som inte tar ställning till om undersökningen bör genomföras eller ej, har uttalat, att undersökningen ej kan väntas ge direkt vägledning för hur förhållandet mellan staten och kyrkan skall gestaltas i framtiden. Den kan emellertid enligt utredningens uppfattning komma att ge ökad kunskap om den närmare arten av det kristna inflytandet i dagens samhälle. Remissinstanserna har med något undantag anslutit sig till utredningens bedömning av undersökningens värde för det fortsatta utredningsarbetet. Så gott som samtliga remissinstanser har emellertid förordat att undersökningen genomföres, och har man då huvudsakligen hänvisat till att det finns ett allmänt intresse av att den enskilda människans relation till religionen kartlägges.

För egen del finner jag det med hänsyn till den första utredningsetappens inriktning stå klart, att en sociologisk undersökning inte skulle tillföra denna etapp något material av betydelse för slutförandet av det därtill hörande utredningsarbetet. I likhet med utredningen och det övervägande antalet remissinstanser anser jag det vidare tveksamt, om undersökningen skulle kunna bli av något större direkt värde för den slutliga bedömningen av frågan om förhållandet mellan staten och kyrkan. Även om jag delar den av utredningen och flertalet remissinstanser uttalade uppfattningen att undersökningen skulle kunna ge ökad kunskap om det kristna inflytandet i dagens samhälle, finner jag dock den betydelse och det intresse undersökningen må ha i detta avseende knappast utgöra ett avgörande motiv för att den bör ske inom ramen för ett utredningsarbete, som syftar till att utgöra underlag för ett framtida ställningstagande till frågan om förhållandet mellan staten och kyrkan.

Med hänvisning till vad jag nu anfört anser jag, att den ifrågavarande sociologiska undersökningen av religionens betydelse som samhällsfaktor inte bör genomföras inom ramen för det pågående utredningsarbetet.

Detta mitt ställningstagande innebär inte att jag från andra utgångspunkter ställer mig avvisande till att forskning kommer till stånd för att närmare belysa de förhållanden som avses med undersökningen. Det synes snarare vara från allmän synpunkt önskvärt att förutsättningar skapas för en sådan forskning. Om forskare önskar ägna sig åt denna forskning, synes det därför böra — i den ordning som gäller härför — övervägas att ställa medel till förfogande ur vederbörliga anslag för forskning.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t måtte ge riksdagen till känna vad jag nu anfört.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sarmite Ziemelis

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
I. <i>Vissa anslag ur kyrkofonden</i>	2
1. Avlöningsbidrag till sjömanspräster	2
2. Anslag till anlåtande av biträde vid handläggningen av kyrkliga ärenden	3
3. Bidrag till kyrkomusikerutbildningen vid Sköndalsinstitutet	3
4. Bidrag till Lutherska världsförbundet	4
5. Hemställan	4
II. <i>Sociologisk undersökning av religionens betydelse som samhällsfaktor</i> ..	5
1. Inledning	5
2. Utredningens betänkande	7
3. Remissyttranden	9
4. Departementschefen	11